

Mesilasperede talvitumine ja nosematoos

Kokkuvõte Antu Rohtla loengust Põlvamaa mesinike õppepäeval Räpina Aianduskooli ruumides 29. veebruaril 2008.a., PR-4-1.5-21

Mesinduspäev toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Eestimaa kliimas on talveperiood mesilaspere jaoks erakordselt pikk ja võib mõnel aastal kesta kuni 6 kuud. Ühest küljest võib pika talveperioodi vältel söödavaru väheneda kriitilise piirini või isegi lõppeda enne uue meekorje saabumist. See tähendab mesilaspere hukkumist. Teisalt selle pika aja vältel pole sageli ühtki sellist soojemat päeva, et mesilased saaksid lendamas käia. Selle tõttu mesilaste seedekulga täitub järjest rohkem talvesööda jäätmetega ning mesilaspere muutub üha rahunemaks. Alles kevadine puhastuslend võimaldab mesilastele soolte tühjendamist ning peres algab kevadine normaalne areng.

Talvitumine võib mesilasperele kujuneda veelgi raskemaks, kui mesilasi kimbutavad haigused. Üheks selliseks mesilasperesid talvel ja ka jätkuvalt kevadel või isegi suvel nõrgestavaks mesilashaiguseks on nosematoos. Nosematoos on täiskasvanud mesilaste seedeorganite nakkushaigus, mille tekitajaks on ainurakne parasiit *Nosema apis*. Viimasel paaril aastal on Euroopa mesilates ilmnenud ka aasia mesilastelt pärinev nosematoosivorm, mille tekitajaks on veelgi ohtlikum parasiidi vorm *Nosema ceranae*.

Nosematoosi tekitaja eosed säilivad mesilaste roojaplekkides 2 aastat ja surnud mesilastes kuni 5 aastat. Haigus tabab mesilasi tavaliselt hilõistalvel või varakevadel, kui tarus on palju niiskust ja suhteliselt madal temperatuur. Haigestuvad nii töomesilased, emad kui ka lesed, kui need on juba olemas. Nosemast tabandunud töomesilase eluiga lüheneb 1-2 kuu võrra. Nosemast tabandunud ema munemisvõime väheneb või raskemate vormide korral võib ta muutuda ka viljatuks. Nosema ongi üheks peamiseks põhjuseks, miks mesilasperedes toimub varakevadel vaikne emadevahetus. Nosemat põdev ema võib ka hukkuda.

Nosema eoseid leidub ligi 80% -l peredest, kuid mitte alati ei võta haigus ägedat vormi. Arvatakse, et nosemal ongi olemas kaks vormi- üks, mis kutsub esile haiguspildi järgi kroonilise haiguse, mis varakevadel ägeneb ja raueb peakorje saabumisel. Teine vorm on aga äge vorm, mis võib ilmnedda juba sügystalvel (kui peres toimus haudme kasvatamine hilissügiseni) aga ka varakevadel ja mille läbi võib hukkuda 20-25% peredest. Kõige rohkem hukkub mesilasperesid nosema läbi kevad-talvel: veebruaris, märtsis ja aprillis.

Haigus levib mesilasperes tavaliselt siis, kui pere hakkab hauet kasvatama, mille eeltingimusteks on temperatuuri tõus ja senisest intensiivsem suira tarbimine. Üheks tähtsamaks nosematoosi tunnuseks peetakse mesilaste talvist kõhulahtisust, kuigi see võib esineda ka mittekvaliteetse talvesööda korral. Loodusliku korje algusega haigus tavaliselt taandub ja pere võib suvel kosuda ning anda ka toodangut. Kuid selline haige pere on siiski eostekandja, kust eosed levivad kogu mesilas ja ka naabruses asuvasse mesilasperedesse. Sattunud ebasoodsatesse tingimustesse moodustuvad spoorid, mis võivad väga kaua säilida. Nosema eosed taluvad hästi ka madalaid temperatuure.

Peamiseks nosematoosinakkuse allikaks on haiged pered, mesindusinventar ja kärjed. Haigetest peredest mesilased jätavad oma väljaheidet taru lennulaudadele, katustele, seintele, aga ka maapinnale, kust teised mesilased võivad nakkuse saada.